

นิพนธ์ต้นฉบับ

อนุชาติ เชื้อนนิล* ศุภลักษณ์ เข็มทอง* กัณนิกา เพิ่มพูนพัฒนา*
วีรวัฒน์ แสนศรี*, สุรชาติ สุขศรีวรรณ*พีรเดช อัจฉรินทร์เปียง*,
อุทัยกาญจน์ ธนแพทย์*, สุพรรณษา ตาใจ*, วินัย ฉัตรทอง*

ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังของกิจกรรมบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล

Expected Learning Outcomes in Occupational Therapy, Mahidol University

บทคัดย่อ

ความเป็นมา: มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นสมาชิกเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน และภายใต้กรอบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอาเซียน เพื่อรองรับการเปิดเสรีภาพทางการศึกษา เป็นกลไกในการตรวจสอบและประเมินการดำเนินงานของหลักสูตรในมหาวิทยาลัยกลุ่มประเทศอาเซียนซึ่งแสดงถึงความพร้อมและศักยภาพของหลักสูตรในความทัดเทียมในระดับนานาชาติ

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษามุมมองของคณาจารย์กิจกรรมบำบัด ศิษย์เก่า/บัณฑิต ผู้ใช้บัณฑิต และนักศึกษากิจกรรมบำบัดต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง และพัฒนาการสะท้อนความคิดเห็นสู่กรอบการเรียนรู้ของหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขากิจกรรมบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล

รูปแบบการศึกษา: งานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อพัฒนารอบการเรียนรู้โดยการสนทนากลุ่ม แล้วนำมาวิเคราะห์แก่นสาระ และเนื้อหา

สถานที่: สาขาวิชากิจกรรมบำบัด คณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล

วิธีการศึกษา: ผู้มีส่วนทางการศึกษาจำนวน 40 คน ได้แก่ อาจารย์ นักศึกษา บัณฑิต และผู้ใช้บัณฑิต ได้รับการสัมภาษณ์และสนทนา

กลุ่ม ในมุมมองต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง และทักษะที่สำคัญทางวิชาชีพกิจกรรมบำบัด

ผลการศึกษา: สามารถกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังได้ 10 เข้มมุ่ง 1) อธิบายความรู้ความเข้าใจโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิต ในด้านการดูแลตนเอง การทำงาน การศึกษา การใช้เวลาว่าง การพักผ่อน และการมีส่วนร่วมทางสังคม 2) สาธิตกระบวนการทางกิจกรรมบำบัดในผู้บกพร่องทางร่างกาย จิตสังคม การเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะชีวิต 3) สามารถปฏิบัติงานทางคลินิกโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิตตามบริบทครอบครัวและชุมชน 4) แสดงทัศนคติคิดบวก เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ดำรงใจไว้ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม 5) ปฏิบัติตามจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพ ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม 6) มุ่งพัฒนาตนเองด้วยการค้นหาหลักฐานเชิงประจักษ์ และนำมาประยุกต์ในงานกิจกรรมบำบัด 7) พัฒนาทักษะการให้เหตุผลทางคลินิกผ่านการฝึกปฏิบัติงานโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิต 8) ประเมินสมรรถนะความสามารถ/ศักยภาพของมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตสังคม การเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะชีวิต ตลอดช่วงวัย 9) ออกแบบการฝึกปฏิบัติโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้รับบริการ 10) สร้างบทเรียน และงานวิจัยทางกิจกรรม

*สาขากิจกรรมบำบัด คณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล

บำบัด ด้วยทักษะความฉลาด ทักษะสากล ทักษะพิเคราะห์ ทักษะสร้างสรรค์ ทักษะเมตตาต่อผู้อื่น และทักษะทางสังคม

คำสำคัญ: เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน, การเรียนรู้เชิงรุก, การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

1. ความสำคัญ/บทนำ

มหาวิทยาลัยมหิดลได้เปิดหลักสูตรกิจกรรมบำบัด เป็นแห่งที่สองของประเทศด้วยเหตุผลเป็นวิชาชีพที่ขาดแคลนบุคลากร โดยมีโครงการเตรียมอาจารย์กิจกรรมบำบัดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 และรับนักศึกษารุ่นแรก ในปี พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขา กิจกรรมบำบัด ได้รับการปรับปรุงจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ใช้บัณฑิต และสหวิชาชีพทางการแพทย์ และได้รับรองสถาบัน โดยคณะกรรมการวิชาชีพ กิจกรรมบำบัด สำนักสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ กระทรวงสาธารณสุข และผ่านการรับรองหลักสูตรโดยสภา มหาวิทยาลัยมหิดล สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา และสมาพันธ์นักกิจกรรมบำบัดโลก

นอกจากนั้น มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นสมาชิก เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (ASEAN University Network - AUN) และได้ให้ความสำคัญกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอาเซียน (AUN Quality Assurance หรือ AUN-QA) โดยริเริ่มทดลองเยี่ยมสำรวจ และทำการประเมินหลักสูตร กิจกรรมบำบัดเป็นหลักสูตรแรกของมหาวิทยาลัยมหิดล และแสดงถึงการเตรียมความพร้อมต่อการใช้ AUN-QA ของหลักสูตรให้ทัดเทียมในระดับนานาชาติ (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2558a และ 2558b) และรองรับสุขภาวะของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อไปในอนาคต

ทางคณะกรรมการเยี่ยมสำรวจฯ ได้สะท้อนแนวทางการพัฒนาของหลักสูตรเพื่อการผลิตบัณฑิตวิชาชีพกิจกรรมบำบัดว่า การจัดกระบวนการสอนจำเป็นต้องให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่เป็นรูปธรรมผ่านการประเมิน ตามมาตรฐานวิชาชีพระดับประเทศและสากล ซึ่งมีความมีความสอดคล้องต่อการวิเคราะห์ สังเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คณาจารย์ นักศึกษา บัณฑิต ผู้ใช้บัณฑิต และผู้เกี่ยวข้อง ร่วมเสนอแนะให้เหมาะสมกับอายุ เพศ อาชีพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรมที่หลากหลาย ส่งผลโดยตรงต่อกิจกรรมการดำเนินชีวิต และมีแรงบันดาลใจทำให้เกิดความสามารถในการประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิตขึ้นมาได้ ดังนั้นการฝึกปฏิบัติโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิต (Occupation-based practice หรือ OBP) เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ ที่แท้จริงตามปรัชญาวิชาชีพกิจกรรมบำบัด ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมบำบัดให้สอดคล้องกับปรัชญาวิถีชีวิตวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของไทย

จากการศึกษาของ Pongsaksri (2004) พบความแตกต่างทางวัฒนธรรมตะวันตกส่งผลต่อรูปแบบการปฏิบัติงานของนักกิจกรรมบำบัดไทย สอดคล้องกับการศึกษาของ Dhippayom (2011) พบว่าการสร้างความร่วมมือและการทำงานร่วมกันแบบสหวิชาชีพในสังคมไทย โดยเน้นความต้องการของผู้รับบริการและนักกิจกรรมบำบัด ควรแสดงบทบาทเป็นผู้ให้บริการ ผู้ให้คำปรึกษาด้านทักษะทางสังคม และ ผู้ส่งเสริมความรู้ด้านการจัดการสุขภาวะด้วยตนเอง

ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญ การฝึกปฏิบัติโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิตมาเป็นแนวทางการพัฒนากรอบการทำงานของ

กิจกรรมบำบัดศึกษา จนถึงกรอบมาตรฐาน คุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (มคอ) ของวิชาชีพ กิจกรรมบำบัดต่อไป พร้อมการปรับปรุงกับ หลักสูตร พ.ศ.2560 มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่ง ควบคู่ไปกับการทำวิจัย **“กรอบแนวคิดในการ ปฏิบัติงานทางคลินิกโดยอิงกิจกรรมการดำเนิน ชีวิตสำหรับนักศึกษากิจกรรมบำบัดไทย”** ร่วมกับคณาจารย์และนักศึกษา ภาควิชากิจกรรม บำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิจัยเชิง คุณภาพ

2. วัตถุประสงค์

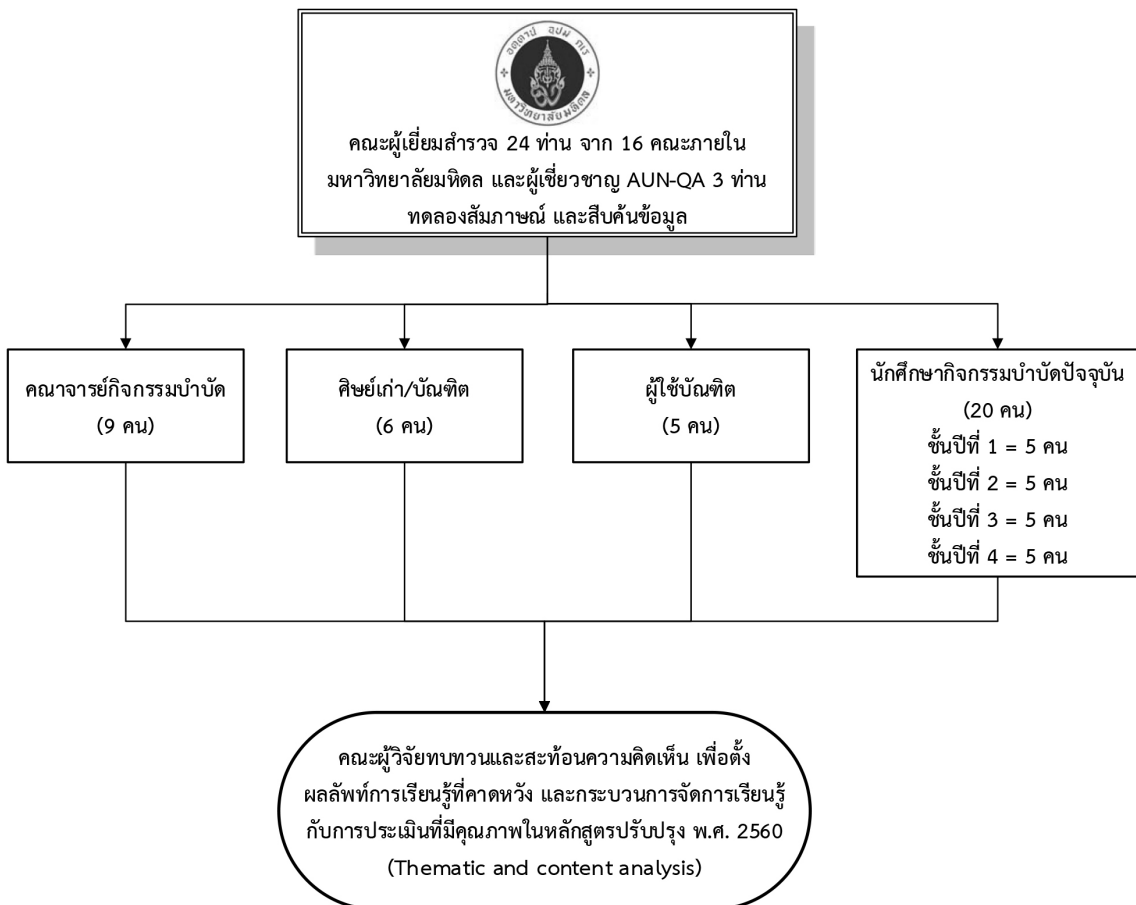
1) ศึกษามุมมอง คณาจารย์กิจกรรมบำบัด ศิษย์เก่า/บัณฑิต ผู้ใช้บัณฑิต และนักศึกษา

กิจกรรมบำบัดในการสะท้อนความคิดเห็นต่อ ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง

2) พัฒนาผลสะท้อนทั้งหมดทำเป็นเข็ม มุ่งของผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง (Expected learning outcomes) ของหลักสูตรวิทยาศาสตร บัณฑิต (กิจกรรมบำบัด) ของ มหาวิทยาลัยมหิดล

3. ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อพัฒนาด้านการ การศึกษา โดยการสนทนากลุ่ม (Focus group) และนำมาวิเคราะห์แแกนสาระ (Thematic analysis) และวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากผู้ มีส่วนรวมด้านการศึกษากิจกรรมบำบัด มหาวิทยาลัย มหิดล ดังรูปที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูล ผ่านกระบวนการจัดการ โดยการเชิญสัมภาษณ์จำนวน 40 คน เป็นลักษณะ สนนากลุ่ม (focus group) แบ่งเป็น 4 รอบ โดยรอบแรกเริ่มจากกลุ่มคณาจารย์กิจกรรม บำบัด จำนวน 9 คน รอบที่ 2 ศิษย์เก่าบัณฑิต จำนวน 7 คน รอบที่ 3 ผู้ใช้บัณฑิต จำนวน 5 คน และรอบสุดท้าย นักศึกษากิจกรรมบำบัดชั้นปี ที่ 1-4 จำนวน 20 คน ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ หาประเด็นที่สำคัญและเกี่ยวข้องสอดคล้อง ซึ่ง ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัจจัยต่าง ๆ ของการ ร่วมกันผลิตบัณฑิตกิจกรรมบำบัด มหาวิทยาลัย มหิดล โดยนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (Expected Learning Outcome) เป็นเข็มมุ่งเพื่อ ไปสู่เป้าหมายที่เป็นไปได้จริง

4. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาทำให้คณะผู้วิจัยได้ถอดบท เรียนการวิจัยเชิงคุณภาพ จากผู้ที่มีส่วนร่วมการ ศึกษากิจกรรมบำบัด (stakeholder) และนำมา วิเคราะห์แก่นสาระและเนื้อหาโดยสามารถสร้าง เข็มทิศ ที่จะชี้แนะแนวทางในการบริหารจัดการ หลักสูตร รวมทั้งการเรียนการสอนให้เป็นที่ไปตาม เป้าประสงค์ที่วางไว้ ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และพันธกิจของ สาขาวิชา คณะ และ มหาวิทยาลัย โดยพบผลการศึกษาพบประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น ใหญ่ได้แก่ การเพิ่มสมรรถนะด้วยทักษะ และ ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง

การเพิ่มสมรรถนะด้วยทักษะ

จากวิสัยทัศน์ ที่ว่า “ก้าวไปเป็นที่รู้จักใน ระดับนานาชาติด้านกิจกรรมบำบัดศึกษาโดยมุ่ง ใช้การฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกโดยอิงกิจกรรม การดำเนินชีวิต ภายใน ปี พ.ศ.2563”ขับเคลื่อน พันธกิจที่ว่า “ผลิตบัณฑิตด้วยขีดความสามารถ

และสมรรถนะจากการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก โดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิต”โดยใช้กลยุทธ์ การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (transformative learning) ผ่านวิธี SUCCESS เพื่อเพิ่ม 6 สมรรถนะ ได้แก่ Smart, Universal, Critical, Creative, Empathy and Social skills (วิจารณ์ พานิช, 2558) ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

1) ทักษะความฉลาด (smart skills): เพื่อ ส่งเสริมและเพิ่มความภูมิใจในตนเอง (self-esteem) ความเชื่อมั่นในตนเอง (self-confidence) และการรับรู้สมรรถนะของตนเอง (self-efficacy) ในการประเมินผู้รับบริการขณะทำกิจกรรมการ ดำเนินชีวิตใน 4 องค์ประกอบคือ

- Self: การตระหนักรู้ รับรู้ลึกซึ้งนึกคิด และ เข้าใจในตัวเอง

- Motivation: การเกิดแรงจูงใจในตัวเอง

- Ability: การใส่ใจในการแสดงความสามารถ ของตัวเอง

- Role transformation: การเปลี่ยนแปลง บทบาทใหม่ ในกิจกรรมการดำเนินชีวิต

2) ทักษะสากล (universal skills): เพื่อ เปลี่ยนแปลงความสามารถในการประกอบ กิจกรรมการดำเนินชีวิต ของตนเองและช่วย เหลือออกแบบกิจกรรม ในผู้รับบริการที่บกพร่อง ทางกายจิตสังคมการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะ ชีวิตตลอดช่วงวัย ด้วย 5 สื่อการบำบัดคือ

- Therapeutic relationship: ด้วยการ ใช้ ทักษะสังคมเพิ่มสัมพันธภาพต่อผู้รับบริการ

- Therapeutic environment: ด้วยการ ใช้ ทักษะสากลเพิ่มการดัดแปรสิ่งแวดล้อมทาง สุขภาพกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ

- Therapeutic empathy: พัฒนาจาก therapeutic use of self (การใช้ตนเองเป็นสื่อ การรักษา) ที่เกิดการเรียนรู้ทักษะความฉลาด

ของตัวเอง กับทักษะการแสดงความรู้สึกเมตตาต่อผู้อื่น

- Therapeutic skill: ด้วยการใช้ทักษะการสื่อสารวิเคราะห์ และสังเคราะห์กิจกรรมรอบตัวให้เกิดการเรียนรู้สุขภาวะด้วยตนเอง

3) **ทักษะพิเคราะห์ และทักษะสร้างสรรค์ (critical and creative skills):**เพื่อการถ่ายทอดและส่งผ่านแปลความรู้ด้านสุขภาวะ หรือสมมูลของการประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิตสู่สังคมและสาธารณะ

4) **ทักษะเมตตาต่อผู้อื่น และทักษะทางสังคม (empathy and social skills):**เพื่อเป็นพลเมืองดีที่รู้จักรับผิดชอบต่อสังคม พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาชีพ กิจกรรมบำบัด

ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง

การศึกษากิจกรรมบำบัด ได้ถูกออกแบบโดยใช้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ขยายจากวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อมาเป็นข้อกำหนดของหลักสูตรและรายวิชา รวมทั้ง โครงสร้างและเนื้อหาในหลักสูตร เพื่อให้เชื่อมโยงกับแนวทางการจัดการเรียนการสอน สู่กลวิธีการประเมินที่เหมาะสมแก่นักศึกษาผ่านอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ สนับสนุนที่มีคุณภาพ สู่คุณภาพของนักศึกษา พร้อมการสนับสนุน โดยอาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อให้เกิดคุณภาพ และผลลัพธ์ที่ดี ผ่านขับเคลื่อนจาก การใช้ **ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง**เป็นตัวตั้ง เชื่อมโยงเข้าสู่ทุกมิติของการเรียนการสอน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง(Expected Learning Outcome) ของหลักสูตรกิจกรรมบำบัด 2560 โดยการจัดลำดับในรูปแบบแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูม(Bloom's Taxonomy)

ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง	คุณลักษณะของสมรรถนะที่คาดหวัง	Level of Bloom's Taxonomy
1	อธิบายการปฏิบัติงานทางคลินิกโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิต ในด้านการดูแลตนเองการทำงาน/การศึกษาการใช้เวลาว่างการพักผ่อน และการมีส่วนร่วมทางสังคม	Remembering
2	สาธิตกระบวนการรักษาทางกิจกรรมบำบัดในผู้รับบริการที่บกพร่องทางด้านร่างกายจิตสังคม การเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะชีวิต	Understanding
3	สามารถปฏิบัติงานทางคลินิกโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิตตามบริบทครอบครัวและชุมชน	Understanding
4	แสดงทัศนคติคิดบวก เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น อารมณ์ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม	Applying
5	ปฏิบัติตามจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพ ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม	Applying

6	มุ่งพัฒนาตนเองด้วยการค้นหาหลักฐานเชิงประจักษ์ และนำมาประยุกต์ในงานกิจกรรมบำบัด	Analysing
7	พัฒนาทักษะการให้เหตุผลทางคลินิกผ่านการฝึกปฏิบัติงานโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิต	Analysing
8	ประเมินสมรรถนะความสามารถ/ศักยภาพของมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตสังคม การเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะชีวิต ตลอดช่วงวัย	Evaluating
9	ออกแบบการฝึกปฏิบัติโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้รับบริการ	Creating
10	สร้างบทเรียน และงานวิจัยทางกิจกรรมบำบัด ด้วยทักษะความฉลาด ทักษะสากล ทักษะพิเคราะห์ ทักษะสร้างสรรค์ ทักษะเมตตาต่อผู้อื่น และทักษะทางสังคม	Creating

ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง (expected learning outcomes) จะได้นำไปเป็นเข็มทิศนำทางให้แก่หลักสูตรกิจกรรมบำบัดที่ปรับปรุงในปี พ.ศ. 2559 ซึ่งจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องของคณะ และมหาวิทยาลัยต่อไป โดยผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตรกิจกรรมบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ถูกกำหนดขึ้นมาใหม่ มีแนวทางที่มีความชัดเจน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากฉบับเดิม ที่ผ่านปรับปรุง ทั้ง 3 ฉบับ ปี พ.ศ. 2550, 2552 และ 2556 โดยมีการใช้โครงสร้างหน่วยกิต และองค์ประกอบ แต่อยู่ภายใต้นโยบายของมหาวิทยาลัย และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ หรือ Thai Qualifications Framework for Higher Education : TQF-HEd (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558) รวมทั้งการภายใต้กรอบระบบการประกันคุณภาพ

การศึกษาในอาเซียน หรือ Asean University Network - Quality Assurance: AUN-QA (Asean University Network, 2015)

ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมทั้งผลการเรียนรู้เฉพาะสาขาและผลการเรียนรู้ทั่วไป สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของสาขากิจกรรมบำบัด ข้อกำหนดของหลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร ได้ถูกถ่ายทอดไปยังกลยุทธ์ SUCCESS ซึ่งเป็นรากฐานของทักษะปฏิบัติงานทางคลินิกโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิต (occupation-base practice) ซึ่งเชื่อมโยงเป็นแนวเดียวกันกับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง (expected learning outcomes) โดยทักษะเหล่านี้ ตรงกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ได้แก่ทักษะด้าน คุณธรรม ความรู้ ความคิดความเข้าใจการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

และการวิเคราะห์ โดยเป็นไปในทิศทางของนโยบายมหาวิทยาลัย ที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งทักษะเหล่านี้มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพกิจกรรมบำบัด ที่ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการวิชาชีพกิจกรรมบำบัด สำนักสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ในปี พ.ศ. 2554 ได้แก่ (คณะกรรมการวิชาชีพสาขากิจกรรมบำบัด, 2554)

- มาตรฐานการปฏิบัติที่ 1 พฤตินิสัย เจตคติ คุณธรรม และจริยธรรมแห่งวิชาชีพ
- มาตรฐานการปฏิบัติที่ 2 ทักษะการสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพ
- มาตรฐานการปฏิบัติที่ 3 ความรู้พื้นฐาน
- มาตรฐานการปฏิบัติที่ 4 กระบวนการให้บริการต่อผู้รับบริการทางกิจกรรมบำบัด

- มาตรฐานการปฏิบัติที่ 5 ทักษะการปฏิบัติงานทางคลินิก
- มาตรฐานการปฏิบัติที่ 6 เครื่องมืออุปกรณ์ สื่อ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานทางกิจกรรมบำบัด
- มาตรฐานการปฏิบัติที่ 7 ทักษะการใช้เครื่องมือพื้นฐาน และการทำหัตถการที่จำเป็นทางกิจกรรมบำบัด
- มาตรฐานการปฏิบัติที่ 8 การพัฒนาความรู้ ความสามารถทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
- มาตรฐานการปฏิบัติที่ 9 กระบวนการคุณภาพด้านการปฏิบัติงานทางกิจกรรมบำบัด

โดยมีความเชื่อมโยงระหว่างผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และวัตถุประสงค์ของการศึกษาของหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต (กิจกรรมบำบัด) มหาวิทยาลัยมหิดล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะทางกิจกรรมบำบัด

ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง	คุณลักษณะของสมรรถนะที่คาดหวัง	วัตถุประสงค์ของเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะทางกิจกรรมบำบัด
1	อธิบายการปฏิบัติงานทางคลินิกโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิต ในด้านการดูแลตนเองการทำงาน/การศึกษาการใช้เวลาว่างการพักผ่อน และการมีส่วนร่วมทางสังคม	ทักษะความฉลาด
2	สาธิตกระบวนการรักษาทางกิจกรรมบำบัดในผู้รับบริการที่บกพร่องทางด้านร่างกายจิตสังคม การเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะชีวิต	ทักษะสากล
3	สามารถปฏิบัติงานทางคลินิกโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิตตามบริบทครอบครัวและชุมชน	ทักษะความฉลาด

4	แสดงทัศนคติคิดบวก เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น อารมณ์ดีซึ่ง คุณธรรม จริยธรรม	ทักษะเมตตาต่อผู้อื่น และทักษะทาง สังคม
5	ปฏิบัติตามจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพ ด้วยความรับผิดชอบ ต่อสังคม	ทักษะเมตตาต่อผู้อื่น และทักษะทาง สังคม
6	มุ่งพัฒนาตนเองด้วยการค้นหาหลักฐานเชิงประจักษ์ และนำมา ประยุกต์ในงานกิจกรรมบำบัด	ทักษะพิเคราะห์ และทักษะสร้างสรรค์
7	พัฒนาทักษะการให้เหตุผลทางคลินิกผ่านการฝึกปฏิบัติงานโดย อิงกิจกรรมการดำเนินชีวิต	ทักษะพิเคราะห์ และทักษะสร้างสรรค์
8	ประเมินสมรรถนะความสามารถ/ศักยภาพของมนุษย์ทางด้าน ร่างกาย จิตสังคม การเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะชีวิต ตลอด ช่วงวัย	ทักษะความฉลาด ทักษะเมตตาต่อ ผู้อื่น และทักษะทางสังคม
9	ออกแบบการฝึกปฏิบัติโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิตให้ เหมาะสมกับความต้องการของผู้รับบริการ	ทักษะความฉลาด ทักษะเมตตาต่อ ผู้อื่น และทักษะทางสังคม
10	สร้างบทเรียน และงานวิจัยทางกิจกรรมบำบัด ด้วยทักษะความ ฉลาด ทักษะสากล ทักษะพิเคราะห์ ทักษะสร้างสรรค์ ทักษะ เมตตาต่อผู้อื่น และทักษะทางสังคม	ทักษะความฉลาด ทักษะพิเคราะห์ และทักษะสร้างสรรค์

5. อภิปรายผล

การนำเอาผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง นำไปเป็นธงยุทธศาสตร์ และขับเคลื่อนหลักสูตรตลอดจนการเรียนการสอนกิจกรรมบำบัดสู่แต่ละวิชา จำเป็นต้องนำเอาสิ่งสำคัญที่เป็นแก่นแท้ของวิชาชีพ มาเป็นเข็มมุ่งในส่วนของผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง ด้วยหลักแนวความคิดการฝึกปฏิบัติโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิต (occupation-based practice) คือ การนำเอากิจกรรมการดำเนินชีวิต (occupation) ไปปรับประยุกต์ให้เป็นสื่อการบำบัดรักษาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพและบริบทผู้รับบริการ ซึ่ง Molineux

(2010)กล่าวว่า กิจกรรมการดำเนินชีวิต ควรประกอบด้วย กิจกรรมที่เกิดการลงมือปฏิบัติ/ให้เกิดพลังงาน (active), มีเป้าประสงค์ (purposeful), มีความหมาย (meaningful), สอดคล้องกับบริบท (contextualized) และส่งผลกระทบต่อสุขภาพ (impacts on health) ซึ่งสอดคล้องกับ fisher (2013, p 162) ที่กล่าวว่า

“ตั้งแต่เริ่มมีนักวิชาชีพกิจกรรมบำบัด การใช้การกระทำที่มีส่วนรวม หรือ การประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิตได้ถูกให้คุณค่า ว่าเป็นสื่อการบำบัดที่สำคัญที่สุด และเป็นเป้าหมายหลักของการให้บริการทางกิจกรรมบำบัด” และที่สำคัญ

Fisher ได้อธิบายถึง การฝึกปฏิบัติงานโดยอิงแนวคิดกิจกรรมการดำเนินชีวิต (occupation-based practice) คือ

การประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิต ซึ่งเข้าไปมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว มีความสำคัญและเป็นรากฐาน หรือใช้เป็นวิธีการประเมิน และให้การบำบัดรักษา-โดยที่บุคคลที่ได้มีส่วนร่วมในการกระทำดังกล่าว สามารถเลือกกิจกรรมหรืองานในชีวิตประจำวันต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมที่ตนเองปฏิบัติในชีวิต (Fisher, 2006; 2009; 2013; Fisher & Griswold, 2014)

เนื่องจากกิจกรรมบำบัดเป็นวิชาชีพสากล และมักจะนำกรอบอ้างอิงการปฏิบัติงานทางกิจกรรมบำบัดของประเทศสหรัฐอเมริกา (AOTA, 2008, 2014) มาใช้ แต่พบว่ามีความท้าทายต่อการนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาปฏิบัติให้เข้ากับวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากในการปรับให้เข้ากับบริบท เนื่องจากความแตกต่างของพื้นฐานกิจกรรมการดำเนินชีวิต รูปแบบการประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิตในสังคม การฝึกปฏิบัติโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิตของต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทย จึงไม่สอดคล้องกับการบริการทางกิจกรรมบำบัดด้วยความแตกต่างกันของผู้รับบริการ ทั้งอายุ เพศ อาชีพ สังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา ซึ่งวิถีชีวิตของประเทศตะวันตกจะมุ่งเน้นการสนับสนุนให้ตนเองกำหนดการกระทำของตนเอง และให้ลำดับความสำคัญเกี่ยวกับเป้าหมายของตนเองมากกว่าคนอื่น ในขณะที่ประเทศแถบเอเชีย ค่อนข้างที่พึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนอื่น หรือกลุ่มคน เช่น เป็นญาติ ศาสนา และชาติพันธุ์ นำพาไปสู่การสร้างกิจกรรมการดำเนินชีวิต และพฤติกรรมเหล่านี้ในชุมชน แทนที่จะดำรงอยู่

อย่างอิสระ (Triandis, 2001)

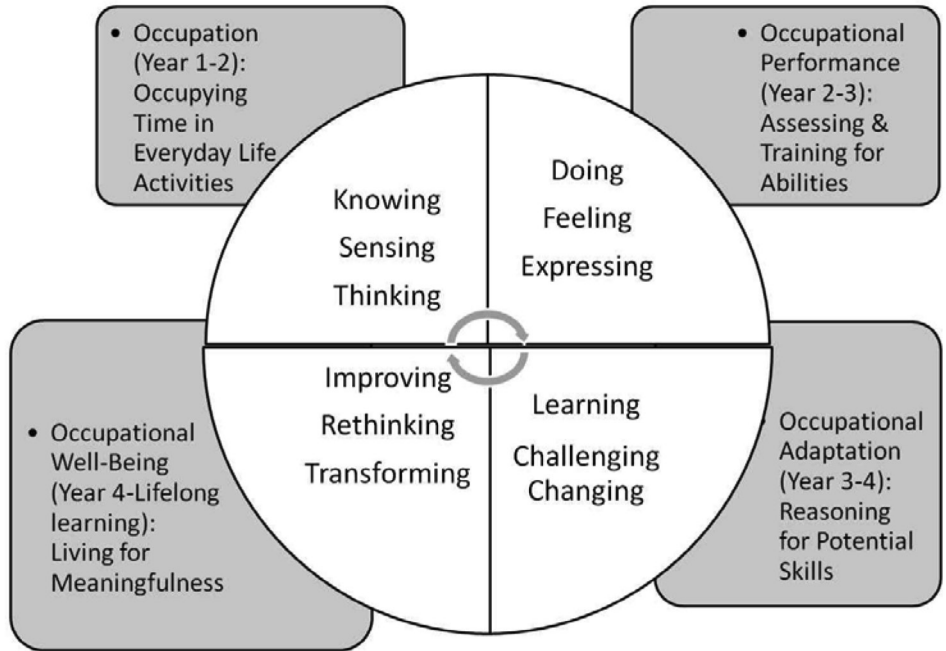
ในสังคมไทย บริบททางวัฒนธรรมความเป็นอยู่ เป็นวิถีที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ระหว่างญาติพี่น้อง หรือคนในชุมชนจะมีอิทธิพลต่อการประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวันอย่างมาก (Suttajit et al., 2010) ยิ่งในภาวะเจ็บป่วย บุคคลเหล่านี้จะมาให้ความช่วยเหลือ ฉะนั้นกรอบการทำงานทางกิจกรรมบำบัด จึงต้องส่งเสริมสอดคล้องกับ วิถีชีวิต บริบททางวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของไทย สอดคล้องกับงานวิจัยกิจกรรมบำบัดศึกษาของ Chawengchao (2011) ที่พบว่า กระบวนการเรียนรู้ทักษะการเหตุผลทางคลินิก มีความสำคัญต่อคุณภาพของการสร้างประมวลรายวิชา แผนการสอน และการประเมินผล ของหลักสูตรกิจกรรมบำบัด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยเน้นการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติทางกิจกรรมบำบัดในชุมชน และวัฒนธรรมไทยของผู้รับบริการ

ฉะนั้นการประยุกต์หลักแนวคิดการฝึกปฏิบัติโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิตต้องสอดคล้องกับบริบท ซึ่งในแต่ละประเทศ และภูมิภาค การเรียนการสอนในหลักสูตรกิจกรรมบำบัด จึงต้องกำหนดการฝึกปฏิบัติโดยอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิต ให้อยู่ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง และให้แสดงทักษะที่สอดคล้องกับผลลัพธ์เหล่านั้น

6. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จากการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง สอดคล้องกับการใช้หลักการฝึกปฏิบัติงานโดยอิงแนวคิดกิจกรรมการดำเนินชีวิต (occupation-based practice) ทำให้ออกแบบผลการเรียนรู้ของเนื้อหาวิชาที่ควรฟังได้ในแต่ละชั้นปี และสอดคล้องกับการก้าวไปเป็นนักกิจกรรมบำบัดในอนาคตตั่งนี้

Occupational Based Practice: Professional Art of Doing – Science of Being

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของการฝึกปฏิบัติงานโดยอิงแนวคิดกิจกรรมการดำเนินชีวิต และความสามารถของนักศึกษากิจกรรมบำบัดในแต่ละชั้นปีที่พึงแสดงออก

หลักการปฏิบัติงานทางคลินิกโดยอิงแนวคิดกิจกรรมการดำเนินชีวิต (occupation-based practice) มุ่งเน้นให้นักศึกษากิจกรรมบำบัดมหาวิทยาลัยมหิดล ก้าวไปเป็นนักวิชาชีพกิจกรรมบำบัดที่มี “ศิลปะขณะลงมือกระทำ (art of doing) และ มีธรรมชาติของความเป็นวิทยาศาสตร์อยู่ในตนเอง (science of being)” ตามกรอบอ้างอิง Person-Environment-Occupation-Performance Model หรือ PEOP(Christiansen, Baum, & Bass-Haugen, 2005; Law et al., 1996; Strong et al., 1999) ในมาตรฐานวิชาชีพโดยให้

- นักศึกษาชั้นปีที่ 1-2 เรียนรู้เรื่องกิจกรรมการดำเนินชีวิต (occupation) โดยตระหนักและพิจารณาถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องใช้เวลากระทำในทุกวัน ซึ่งมุ่งเน้นให้นักศึกษาในระดับนี้ได้ความรู้ (knowing) ตระหนักรู้สึก (sensing) และใคร่ครวญ (thinking)

- นักศึกษาชั้นปีที่ 2-3 เรียนรู้เรื่องความสามารถ/สมรรถนะในการประกอบกิจกรรม (occupational performance) โดยให้นักศึกษาฝึกฝนการประเมินในรูปแบบกิจกรรมบำบัดเพื่อให้เกิดทักษะความสามารถ ซึ่ง มุ่งเน้นให้นักศึกษาระดับนี้ ได้ลงมือกระทำ (doing) เกิดความรู้สึกร่วม (feeling) และแสดงการสื่อสาร (expressing)

- นักศึกษาชั้นปีที่ 3-4 เรียนรู้เรื่องการปรับประยุกต์กิจกรรมการดำเนินชีวิต (occupational adaptation) โดยให้นักศึกษาเรียนรู้ให้เหตุผลของการมีทักษะการจัดการความสุข ซึ่งมุ่งเน้นให้นักศึกษาในระดับนี้ได้ เรียนรู้ (learning), ทำทาย (challenging) และปรับเปลี่ยน (Changing)

- นักศึกษาชั้นปีที่ 4 – ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้เรื่องสุขภาวะแห่งการประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิต (occupational well-being) โดยเรียนรู้อย่างมีสติสัมปชัญญะ มุ่งเน้นให้นักศึกษา

ขั้นสูงสุดท้าย เรียนรู้ตลอดชีวิตให้เกิด การพัฒนาไปสู่สิ่งดีขึ้น (improving) การกลับมาคิดพิจารณาและทบทวนให้ละเอียดถี่ถ้วน (re-thinking) เพื่อให้การเปลี่ยนแปลง (transforming) ที่เหมาะสมตามศักยภาพของตนเองที่เป็นพลเมืองดีมีสุขช่วยเหลือสังคม

หลักการฝึกปฏิบัติงานโดยอิงแนวคิดกิจกรรมการดำเนินชีวิต ได้ถูกริเริ่มและปรับเปลี่ยนให้อยู่ในหลักสูตรกิจกรรมบำบัด 2559 โดยได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จากเงินรายได้คณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล ประจำปีงบประมาณ 2558 ประเภท ทุนส่งเสริมนักวิจัยรุ่นใหม่ของคณะกายภาพบำบัด รวมทั้ง ประธานหลักสูตรกิจกรรมบำบัด ได้รับทุนของเครือข่ายพัฒนาศักยภาพผู้นำการสร้างสุขภาวะ (ศุภลักษณ์ เข็มทอง, 2557) ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีในการจัดวางหลักสูตรกิจกรรมบำบัด โดยให้มีการเปรียบเทียบเกณฑ์สมรรถนะระหว่าง มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศไทย และมหาวิทยาลัยนาโกย่า ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีขนาดจำนวนบุคลากรและนักศึกษากิจกรรมบำบัดที่เท่ากัน (Nagoya University, 2016) อย่างไรก็ตาม หลักสูตรกิจกรรมบำบัดที่ผ่านมา ปี พ.ศ. 2550, 2553 และ 2555 ได้ถูกออกแบบโดยมีสัดส่วนโมเดลทางการแพทย์ ร้อยละ 70 ของเนื้อหาหลักสูตร และ หลักการปฏิบัติงานทางคลินิกโดยอิงแนวคิดกิจกรรมการดำเนินชีวิต ร้อยละ 30 จากบทเรียนที่ผ่านมา ในฐานะที่หลักสูตรกิจกรรมบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดลได้ถูกรับรองโดยสมาพันธ์นักกิจกรรมบำบัดสากล ทำให้ต้องมุ่งเน้นการใช้แนวทางที่เป็นหลักการกิจกรรมบำบัดสากล โดยสามารถนำมาใช้ได้ ในบริบทของแต่ละประเทศ สอดคล้องกับผู้รับบริการ ฉะนั้นการใช้โมเดลทางการแพทย์ ในสัดส่วนที่มากจึงต้องมีการปรับให้ลดลง และมี

ความเป็นกิจกรรมบำบัดมากขึ้น จึงเป็นที่มาของกระบวนการหาทิศทาง จากนักศึกษา และนักกิจกรรมบำบัด ในการปรับเปลี่ยนให้เกิดความเหมาะสม มาใช้ในบริบทของไทยให้มากที่สุด และสิ่งที่จะขับเคลื่อนกระบวนการเหล่านี้ นั่นคือ การกำหนดและสร้างหลักสูตรที่มีการนำเอาหลักการปฏิบัติงานทางคลินิกโดยอิงแนวคิดกิจกรรมการดำเนินชีวิตมาเป็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

American Occupational Therapy Association. (2009). Occupational therapy practice framework: Domain and practice' (2nd ed.). American Journal of occupational therapy, 62, 625-683.

American Occupational Therapy Association. (2014). Occupational Therapy Practice Framework: Domain & Process 3rd Edition. American Journal of occupational therapy, 68, s1 - s48.

Asean University Network. (2015). Asean University Network-Quality Assurance Retrieved 31 December, 2015, from http://www.aunsec.org/pdf/documentations/03_

Chawengchao, B. (2011). An Exploration of the Experience of Becoming Professionally Prepared: A Phenomenological Study of Thai Occupational Therapy Students' Perceptions of Preparation to Become a Professional. (PhD.), University of East Anglia, East Anglia, Norwich.

Christiansen, C., Baum, C. M., & Bass-Haugen, J. (2005). Occupational Therapy: Performance, Participation, and Well-being: Slack.

Dhippayom, J. (2011). Independent Living: The perspectives of occupational therapists in Thailand. (Ph.D.), Cardiff University, Cardiff, Wales.

Fisher, A. G. (2006). Overview of performance skills and client factors. In W. S.-K. H. M. Pendleton (Ed.), *Pedretti's occupational therapy: Practice skills for physical dysfunction* (6 ed., pp. 372-402). St. Louis MO: Mosby Elsevier.

Fisher, A. G. (2009). *Occupational Therapy Intervention Process Model: A model for planning and implementing top-down, client-centered, and occupation-based interventions*. Ft. Collins, CO: Three Star Press.

Fisher, A. G. (2013). Occupation-centred, occupation-based, occupation-focused: Same, same or different? . *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 20, 162–173.

Fisher, A. G., & Griswold, L. A. (2014). Performance skills: Implementing performance analyses to evaluate quality of occupational performance Willard & Spackman's occupational therapy (12th ed ed.). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.

Law, M., Cooper, B., Strong, S., Stewart, D., Rigby, P., & Letts, L. (1996). The Person-Environment-Occupation Model: A Transactive Approach to Occupational Performance. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 63(1), 9-23.

Molineux, M. (2010). The nature of occupation. In M. M. J. S.-M. M. Curtin (Ed.), *Occupational Therapy and Physical Dysfunction: Enabling Occupation* (6 ed., pp. 17 - 226). Edinburgh: Elsevier

Nagoya University. (2016). Department of Occupational Therapy. Retrieved 20 January, 2016, from <http://www.met.nagoya-u.ac.jp/ENGLISH/ot-e.html>

Pongsaksri, A. (2004). A trans-cultural study of the practice of occupational therapists in Thailand and Australia: Reframing theories of practice (Ph.D.), Curtin University.

Strong, S., Rigby, P., Stewart, D., Law, M., Letts, L., & Cooper, B. (1999). Application of the Person-Environment-Occupation Model: a practical tool. *Canadian Journal of Occupational Therapy*(3), 122.

Suttajit, S., Punpuing, S., Jirapramukpitak, T., Tangchonlatip, K., Darawuttimaproakorn, N., Stewart, R., . . . M.A., A. (2010). Impairment, disability, social support and depression among older parents in rural Thailand. *Psychological Medicine*, 40(10), 1711-1721.

Triandis, H. C. (2001). Individualism-collectivism and personality *Journal of Personality*, 69(6), 907-924.

คณะกรรมการวิชาชีพสาขากิจกรรมบำบัด. (2554). *มาตรฐานการประกอบโรคศิลปะสาขา กิจกรรมบำบัด (Professional Standards for The Art of Healing in Occupational Therapy*. ประเทศไทย: บริษัท อาร์ตควอลิไฟท์ จำกัด.

มหาวิทยาลัยมหิดล. (2558a). *กว่าจะเข้าสู่ AUN-QA*. Retrieved 17 January 2016, from <http://www.qd.mahidol.ac.th/aun/index.html>

มหาวิทยาลัยมหิดล. (2558b). *การฝึกอบรมผู้ตรวจประเมินตามเกณฑ์การประกันคุณภาพ การศึกษา*

ระดับหลักสูตร (MU AUN-QA Assessor) รุ่นที่ 1 (Site Visit)

(ทดลองตรวจประเมิน : สาขาวิชากิจกรรม
บำบัด). Retrieved 17 January, 2016, from
[http://www.qd.mahidol.ac.th/new/2015/
au20151223.html](http://www.qd.mahidol.ac.th/new/2015/au20151223.html)

วิจารณ์ พานิช. (2558). *เรียนรู้สู่การ
เปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) (รัตนา
กิติกร Ed.)*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง
แมสโปรดักส์ จำกัด.

ศุภลักษณ์ เข้มทอง. (2557). การสร้าง
ประสบการณ์ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ระบบงานกิจกรรมบำบัดจิตสังคม ณ เมืองนา
โกย่า ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ 15-27 กันยายน
2557. Retrieved 20 มกราคม, 2559, from
[http://www.wasi.or.th/wasi/index.php?page=link_
news2&group_=09&code=01&menu=5-
0&idHot_new=106](http://www.wasi.or.th/wasi/index.php?page=link_ news2&group_=09&code=01&menu=5- 0&idHot_new=106)

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
(2558). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา
TQF: HEd*. Retrieved 31 December, 2015,
from [http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/
news/news7.php](http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/ news/news7.php)